

studia, neboť jsme si všichni jasně vědomi důsledků všech těch úlev, které se za války i po ní poskytovaly a které konečně znamenaly přece jenom nivelisaci studia. (Dokončení.)

## Zprávy.

**Vzpomínka.** Jest těžko psáti nekrolog o druhu společné práce. Tím těžší však o příteli milém, s nímž jsme zažili nejednu radostnou chvíli, těšíce se společně z uskutečněných tužeb, ale i leckteré okamžiky trpkého zklamání. Pamatuji se naň, jak vždy on — Josef Vančura — zachoval mysl klidnou, kdy ostatní z nás jásali neb se rmoutili, časte jediný z mnohých doveda oceniti správně situaci. Než trudné doby válečné i jemu zasadily bolestnou ránu. Zdálo se mi, že jeho duch naklonil se ke skeptickému názoru na svět. Když po rozchodu z fakulty nás tuhá praxe životní rozdělila, vídal jsem se, žel, s ním zřídka. A když jsme se potkali, pohovořili o denních věcech a se rozloučili, bylo mi tak vždy úzko o něho, stále jsem želel, že s ním více nemohu se stýkati. Jakoby Osud pokryl jeho život šedí. Až pak přišla zpráva o jeho náhlém odchodu, náhle, bez jediného stisku ruky. Ale mně připadá, že musím ho potkati an jde pružným krokem proti mně, přátelsky mi tiskne ruku a pak hovoříme, jdouce za krásného jarního dopoledne po nábřeží. — Pochopíte, proč nemohu psáti nekrolog o příteli Vančurovi?

**Průmysl železářský.** Dne 13. prosince 1921 měl v Národohospodářské společnosti přednášku Dr. Matys na thema: Stav čsl. průmyslu železářského. Pan přednášející v úvodu uvedl, že povahou jest lišiti dvoji průmysl železářský: jednak jest to prvotní výroba suroviny z rud, jednak průmyslové zpracování starého železa.

Pokud jde o první odvětví, tu na území naší republiky máme 60% závodů býv. Rakousko-Uherska. Ze 47 vysokých pecí převzali jsme jich 27, s celkovou výrobní kapacitou 1,500.000un, železa ročně. Z těchto pecí však pouze 4 jsou nyní v chodu, s kapacitou asi 300.000 tun ročně. Skutečná výrobnost jest tedy redukována na  $\frac{1}{5}$  možné výroby. Poněkud lépe jsou na tom ostatní země vzniklé z rozpadlé říše. Převzaly 20 vysokých pecí, z nichž v Rakousku jsou v chodu 3 s kapacitou asi 300.000 tun, v Maďarsku taktéž 3 pece s přibližně stejnou kapacitou. Vidíme tu úpadek prvotní výroby železa, ienz u nás jest prudčí, než jinde. A úpadek ten jest ještě větší, uvážíme-li, že některé z těchto 4 pecí, které jsou udržovány v chodu, jen proto jsou v činnosti, že závody, jimž náležejí, potřebují nutně plynů ve vysokých pecích vznikajících k pohonu svých strojů.

Důvody tohoto tristního stavu jsou několikeré. Jednak vyplývají z přirozené povahy daných přírodních podkladů a sil. Musíme uvážiti, že přírodní základna čsl. průmyslu železářského jest i nedostatečná i nepříznivá. Rudy i koks, kteréžto látky hlavně přicházejí v úvahu při železné výrobě, jsou u nás v míře nedostatečné, rudy mimo to jsou podprůměrné. Dále pak i rudy i koks nejsou nikde pohromadě, takže buď rudu nutno dovážet za koksem, nebo koks za rudou. Méněcennost rud se vysvětluje neracionelním těžením dávných dob, vybrakováváním nalezišť. Uhlí pak v ostravské pánvi, jež poskytuje nejlepší koks, jest uloženo v malých a nízkých slojích, takže vysoké výrobní náklady uhlí jeví se také ve vysokých cenách koksu. Stejně potíže mají však i v Anglii, Francii a Německu. Tam ale pochopili, že zlevnění uhlí možno docíliti pouze zvětšenou produkcí: U nás však děje se pravý opak. Nikdo nechce slevit, a drží se tedy ceny uhlí na vysoké úrovni omezením těžby. Místo 7 šicht v míru, pracuje se nyní ve 4 šichtách, a v dohledné době prý nastane nutnost těžít ve 3 šichtách.

Další příčinou smutného stavu našeho průmyslu železářského jest špatný, finančně politický a sociální systém náš. A tu řečník kri-

tisuje ostře uhelnou daň, která nebývalou měrou zatěžuje celý náš hospodářský život. Důsledky její jeví se i jinde, než v průmyslu železářském. Daň uhelná, — kromě malých výjimek, kdy jest daní spotřební, — jeví se jako daň výrobní, a tu nutí producenta, aby pracoval jen na zakázky, nikoli na sklad, poněvadž daň zvětšující výrobní náklady, zvětšuje i risiko výrobní. Tím se tempo výrobní zpomaluje, výrobní prostředky se špatně a nedokonale využívají, ztrácí se kontinuita mezi výrobcem a obchodníkem, objednávky se vyřizují zdlouhavě.

V zemích s pokročilou kulturou brzy pochopili tento stav, a snaží se proto odstranit tyto primární překážky.

I sociálně politické zákonodárství působí brzdivě na výrobu železa. Jest nutno, že každý pokrok vyžaduje určitou míru obětí, která však nesmí dokazovat na existenční základy výroby. Naše hornictví však nesnese srovnání s pokročilým hornictvím v Německu, a byl by mezi nimi takový poměr, jako mezi sedlákem polabským a krkonošským. Jak může sedlák krkonošský snést stejná břemena jako jeho druh v Polabí? Není však naděje, že by se v dohledné době poměry zlepšily.

Toto vše působí k tomu, že závody věnovaly se druhému odvětví železářské výroby, to jest na martinování, na výrobu zboží váleného, a železa svárkového. U nás jest k tomu zapotřebí na 700.000 tun starého železa ročně z toho však doma možno obstarat pouze 120.000 tun, ostatní nutno dovézt. Ale i tu poměry se zhoršují: nastává nedostatek suroviny, a její těžké obstarávání, výrobní náklady rostou, odběr se těžko nalézá. Vše to bude mít za následek velké škody průmyslových oblastí. Krise nastane nejdříve v středu a západě Čech, poněvadž tam nejvíce schází surovinová základna. Poměrům těmto není pomoci, a jenom zdravý rozum prý může tu přinést nápravu.

V nové době rostou také organizační snahy průmyslu železářského. Než obtíže o vytvoření kartelu jsou značné. Stará základna již nemůže přijíti v úvahu. Výrobní i odbytové podmínky se značně změnily. Dlužno mít na mysli, že konsum v Československu jest asi 600.000 tun železa ročně, kdežto náš průmysl vyrobí 4krát až 5krát více. Jest tedy úkolem organizačním, ne ani tak udržeti produkci v neztenčené míře, jako opatřiti zaměstnání hutím nad domácí konsum. Výraz těchto snah došel uskutečnění ve společné prodejně, kterou zřídily 3 největší hutě v naší republice: Pražská železářská společnost, Vítkovické železářny a Báňská a hutní společnost. Organizace tato má však i cíle další: zjednodušiti výrobu, rozdělití jí a stanoviti program její. Svého cíle dosáhne však teprve tehdy, až soustředí v sobě všechny závody železo vyrábějící.

Odbytové poměry jsou desolátní. Nastává stagnace. Ceny klesají: u železa obyčejného klesly na  $\frac{1}{3}$  cen z roku 1920, u železa válcového na  $\frac{1}{2}$ . Při tom výrobní náklady jsou stejné, ba mají tendenci vzestupnou. Přirozený následek toho bude restrikce výroby. Takový vývoj byl také na západě, kde v Anglii za toho stavu vypukla velká uhelná stávka, jejíž následek byl — levnější uhlí. Stejně ve Francii a Německu, kde na začátku roku 1921 stál 1 q uhlí 26 M, nyní 59 M, což činí asi 30 Kč, kdežto u nás stojí 72 Kč. Zlevněním výrobních nákladů bylo tam možno hutím znenáhla započít opět s prací. U nás cenová úroveň zdaleka se nevyrovná nákladům výrobním. Pokles cen na trhu působuje redukci výroby. Snad vývoj ten přispěje organizačně průmyslu železářskému, není vhodno oddávat se přílišným nadějím. Bez základny surovinové nemožno očekávat průmyslový rozkvět. Rečník pro nejbližší dobu předpokládá poměry neutěšené, ale doufá, že průmysl náš vybědne z těchto obtíží, a vrátí se opět stav normální.

Toho si nutno také přát, a doufati, že krise, kterou p. Dr. Matys předpovídá uplyne v nejkratší době a bez velkých škod pro naše hospodárství.

Jest zajímavou srovnati tyto vývody s řečí, kterou měl nedávno známý průmyslník Stinnes o uhelné a železné otázce v Německu. Poukázal na nedostatek uhlí v říši, zatím co okolní státy mají ho dostatek. Německé uhelné ceny musí se prý proto vyrovnati cenám okol-

ních států, už tím, že reparační platy se konají také v laciném uhlí německém. Nehledě k tomu, že tím prý se daruje dohodě ročně  $\frac{1}{4}$  miliardy marek ve zlatě, podporuje se i francouzský a belgický průmysl železný, s nímž prý už německý v Argentině nemůže konkurovat. V Porýní prý proto již uhaslo mnoho vysokých pecí, ač nyní Německo jest ve výhodné situaci tržební. Stinnes připravuje Němce na dobu zlou, jež potrvá několik příštích let. Jest obava, že v Německu se zastaví vůbec přímá výroba železa z rud. — Není tedy Dr. Matys ve svém předpovídání krise samojeдинý.

Dr. Karel Novák.

**Mezinárodní snahy o valutovou nápravu.** Na toto thema — jistě časné — měl dne 20. listopadu 1921 p. Dr. Vilém Pospíšil, vrchní ředitel Pražské městské spořitelny, přednášku v Národohospodářské společnosti. Zmínil se o tom, že před válkou měnové systémy všech států hleděly opřít se o zlato, jako základ spořádané měny, vyzvedl formální mezinárodní valutové úmluvy. Z těchto byly zvláště důležitá unie latinská a konvence skandinávská. Úmluvy tyto setkávaly se ovšem s neshodami, plynoucími z obavy odvislosti hospodářské, z rozmanitosti potřeb různých zemí smluvních a p. Neboť jest jisto, že měna a její vývoj jest produktem státního hospodářství finančního.

Jest ale taktéž jisto, že státy se nemohou — zvláště nyní — obejít bez vztahů mezinárodních i na tomto poli.

Před válkou byla poměrná stabilita měn. Difference byly malé, a státy, aby jim zabránily, podporovaly hospodářství na vývoz.

Nyní nastal rozvrat. Majetky byly dlouho obětovány na výdaje neproduktivní, důchody vzrostly, tisk bankovek neustále rozmnožuje oběživo, inflace znehodnocuje kapitály, po mnoho let bylo jen ničení statků, a v neposlední řadě působí tu také momenty psychologické. Ve výrobě i oběhu nastal za války monopol, uvnitř států i vně, soutěž omezena. Nyní nastaly pak doby přesunů vlivu politického, a doba hospodářských experimentů. Výroba válečná těžko se přeměňovala na výrobu produktivní. Vše to nepřispívalo k nápravě porušené měny, zvláště když důvěra byla ochromena, jež jest přece páteří úvěru.

V kalných vodách porušených měn bují spekulace, která byvši před válkou tvůrčí silou hospodářského pokroku, nyní úžasnou bezohledností vybuděla v obávané zlo, které jest velice vzdorné všem drakonickým opatřením, která se proti němu podnikají.

Období největšího hospodářského zmatku byly doby, než byly uzavřeny, resp. ratifikovány mírové smlouvy. Od skončení války oči zbědované Evropy obracely se ke Spojeným Státům americkým, jež budily představu mohutné síly už jako největší věřitelský stát světa. Za války bylo tam dovezeno nebývalé množství zlata, které zákonem z 23. prosince 1913 (vstoupil v platnost až 16. listopadu 1916) zavádějícím systém spolkové rezervy znamenitě reformovaly své emisní bankovníctví, a docílily hybnosti v peněžním trhu svém.

Doufáno proto v pomoc Ameriky. Naděje se stupňovaly, když akce Hooverova se rozšiřovala na celou Evropu, když ještě roku 1919 byl kongresem povolen exportní úvěr; naděje ty byly však brzy zklamány: a process ten urychlily blížící se volby nejvyšších magistrátů států, nedůvěra a uzavřenost vůči hodnotám evropským. Neutralitu Ameriky proti Evropě dobře podává odpověď státního tajemníka financí na memorandum podané zájemníky všech států evropských vládním mocnostem o valutové nápravě, kde doporučovaly se cesty rázu mezinárodního. Spojené Státy odmítají v odpovědi jakoukoli pomoc. Evropa musí prý se dát do práce, a spoléhati jen na sebe. Spojené Státy při nejlepší vůli nemohou prý vzít na sebe břímě celého světa. Do věcí finančních v Evropě už proto nechťi vsahovati, že nemají vlivu na finanční politiku tamních vlád.

Stále se horšící poměry valutové urychlily svolání mezinárodní valutové konference v Bruselu (ku konci září 1920). Byli tam teoretické i praktické 39 států, vládami sice vyslaní, ale vlády nezastupující. Politické otázky byly výslovně vyloučeny z programu.

Z této konference nevyšlo nějaké bezprostřední opatření k nápravě, jak bylo snad očekáváno v nedočkavosti a naléhání mnohých. Konference usnesla se na resolucích, odkazující podněty k dalšímu studiu. Než přece konference shromáždila rozsáhlý materiál, názory tam projevené byly jaksi kvintessencí studií a myšlenek celého kontinentu. Význam této konference se zhusta přehlíží, ač neprávem.

Vůdčí myšlenkou jednání bylo, aby docílilo se rovnováhy ve státních rozpočtech, aby zmenšily se reprodukční státní výdaje, zkrátka myšlenka: Pracovat a šetřit! Proti papírové inflaci byla, vyvednuta myšlenka postupné deflace.

Časem stále víc a více vystupuje do popředí otázka velkých mezinárodních úvěrů, poněvadž systém ten nejméně rušivě zasahuje do tvorby a trhu peněžního. Poněvadž pak mezinárodní důvěra jest ořezána, spojuje se poskytnutí podobných úvěrů s kontrolou o použití těchto zdrojů. Státy staví se ovšem skepticky k těmto projektům, neboť mezinárodní kontrola jest neoblíbená, platic za známku méněcennosti státu, o němž jde. V poslední době se Polsko zvláště interesuje o tento způsob mezinárodní pomoci, jako posledního prostředku nápravy své desolátní měny. Věci jsou ve stadiu vyjednávání.

Vlády pokládají mezinárodní oporu za vítanou příležitost, aby stavěly se na odpor proti demagogii a přemrštěnostem svých vlastních parlamentů.

Nutno přiznati, že měnová otázka jest do značné míry otázkou mezinárodní. Ovšem v různých zemích nutno hledati různé cesty při nápravě poměrů. Tam, kde zlo valutové pokročilo příliš daleko (Německo, Rakousko, Polsko), jistě náprava neobejde se bez vážných vnitřních zápasů a otřesů.

Pozornost vzbudil také návrh poslance Rašina, vyslovený v jeho rozpočtové řeči, a jenž navrhoval, aby státy dobrovolnými úmluvami se zavázaly k souběžné finanční politice zasahující se o rovnováhu mezi příjmy a výdáními. Finanční delegáti Společnosti Národů, tehdy právě v Praze dlicí, se zajímali o tuto variantu mezinárodní úpravy valut.

Rub inflace jest deflace, a to nejen papírů, ale i úvěrů. Že deflace nutně jest lékem špatných poměrů, pokládá přednášející za jisto. Ovšem jest otázka, jaká má býti míra a tempo této deflace; postup v této věci musí býti opatrný s ohledem na celý hospodářský život.

Cílem pak naší politiky musí býti měna zlatá, zavedená v příhodný čas a za příhodných podmínek.

Řečník odporuje pak projektu Vanderlipovu o zlaté bance středoevropské. Autor této myšlenky chtěl jistě aplikovat i americký systém Federal Reserve Board na naše poměry. Zapomíná však, že zde máme poměry zcela jiné než v Americe, a že tu i moment politický hraje důležitou úlohu. Uskutečněním této myšlenky dostaly by se středoevropské státy do hospodářského područí amerického kapitálu, čehož jest si nejméně přáti. — Přednáška byla přijata s živým souhlasem.

Dr. K. N.

## LITERATURA.

**Sociální politika.** — Napsal prof. Dr. Karel Engliš. Ve sbírce „Duch a svět“ svazek 20. 2. vyd. r. 1921. Kč. 9'90. Théma v nynější době velice populární a důležité. První vydání bylo již dávno rozebráno, i jevila se potřeba opatření vydání nové. Mnoho na rázu knihy se nezměnilo, neboť prof. Engliš zabírá se otázkou ze stanoviska teoretického a pozitivního zákonodárství uvádí jen příkladem. Jednotlivé partie jsou zpracovány